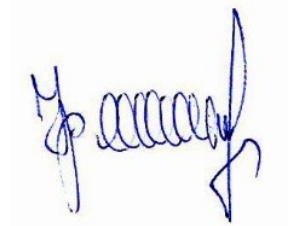

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

КРАВЦІВ Ярослав Васильович

УДК: 347.23(043.3)

ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Тернопіль – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі галузевих правових наук Київського університету права НАН України

Науковий керівник : доктор юридичних наук професор,
Шишка Роман Богданович
Київський інститут інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»,
професор кафедри інтелектуальної власності і права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Васильєва Валентина Антонівна
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
директор Навчально-наукового Юридичного інституту

кандидат юридичних наук, доцент
Стефанчук Микола Олексійович
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
старший науковий співробітник юридичного факультету

Захист відбудеться «28» березня 2019 року о 12.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.082.04 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, корпус 1, зал засідань ректорату.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий «28» лютого 2019 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. В. Банах

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Продукти харчування внаслідок їх значення для життєзабезпечення людини здавна посідали чільне місце в системі об'єктів цивільних прав, а правовідносини щодо них надалі будуть важливими у системі правового регулювання. Насамперед йдеться про забезпечення їх правового режиму та безпечності як складової прав людини на її існування і уже потім – об'єктів цивільних прав. Вони потрібні для життєзабезпечення людини оскільки функціональність та існування людського організму не можливі без їжі. Від них залежить здоров'я людини, нормальний розвиток дітей, профілактика захворюванням, продовження життя і адаптація людини до довкілля. Тож здорове, якісне та безпечне харчування є складовою прав людини, зокрема на життя і здоров'я і в такому аспекті охоплене ст. 3 Конституції України як напрям забезпечення соціальної політики держави. Це передбачає створення належних умов для виготовлення безпечних продуктів харчування, їх пропозиції на ринку та споживання.

Наразі, на ринку продовольства України до 40 їх відсотків реалізується, без відповідності зазначених стандартами та технічними умовами вимог щодо їх якості. Тому не дарма в країнах ЄС та в Україні значна увага приділена безпеці продуктів харчування. Справа у тому, що базовий Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» має системні недоліки. Зокрема, не можна називати небезпечні та неякісні речовини продуктами харчування як це передбачено у ст. 1 цього закону.

Продукти харчування є об'єктами цивільних прав, бо покликані задовольняти нагальні потреби людей: а) на засадах самозабезпечення як продукт підсобного господарства чи садово-городньої діяльності; б) як вироблений та реалізований суб'єктами господарювання чи прирівняними до них товар; в) як поєднання першого та другого. Як товар вони піддаються регулюванню та контролю. Це зумовлює певне протистояння між виробниками продуктів харчування, що не тільки диференціює приватні правовідносини стосовно продуктів харчування, а й призводить до звуження прав людини у приватній сфері. Окрім того, поділ людей на верстви, релігійні застереження, різна культура, стан здоров'я, платоспроможність унеможливають єдині підходи до цих об'єктів прав. В розвинутих країнах це проведено в категоріях: «Для споживання власним населенням»; «Для експорту в розвинуті країни»; «Для експорту в країни що розвиваються».

Різноманітність потреб та інтересів людини сприяє існування значної кількості видів продуктів харчування, які у загальному плані є об'єктами цивільних прав та їх диференціації залежно від віку та стану здоров'я. Продукти харчування є об'єктами абсолютних та відносних правовідносин, зокрема є предметом договору купівлі-продажі інших договорів: контрактації сільськогосподарської продукції, міни та дарування, перевезення, зберігання

тощо. З приводу них можуть виникнути деліктні правовідносини в разі небезпеки для життя та здоров'я певної особи. Об'ктом цих та інших відносин є продукти харчування, а обсяг такого поняття та його розуміння є передумовою визначення кола відповідних правовідносин.

Проте визначальним для усіх цих правовідносин є розуміння продуктів харчування як товарів. Тому вважаємо за необхідне, встановити приналежність продуктів харчування до об'ктів цивільних прав та визначити галузеве спрямування регулювання відносин щодо цього.

Аналіз наукових праць з обраної проблематики надає підстави стверджувати про відсутність досліджень стосовно продуктів харчування як об'ктів цивільних прав. В Україні, частково цьому питанню було присвячено роботу Н. Б. Москалюк «Генетично-модифіковані продукти як об'кти цивільних прав», А. М. Демчук «Договір зберігання на товарному складі (складського зберігання).

Опосередковано окремі питання прояву продуктів харчування як об'ктів цивільних правовідносин вивчали російські дослідники, зокрема О. І. Висоцька «Товар як об'кт цивільних прав», Т. Г. Ковальчук «Правові питання забезпечення екологічної безпеки продуктів харчування», М. В. Курепіна «Система цивільно-правових засобів забезпечення суб'єктивних прав споживачів на якість та безпеку товарів, робіт та послуг», та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно до пріоритетних напрямків фундаментальних досліджень та плану науково-дослідних робіт Київського університету права НАН України за комплексною темою «Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових викликів: вітчизняні та міжнародні реалії» (державний реєстраційний номер U11U004775).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розробка теоретичних засад правового забезпечення цивільних правовідносин об'ктом яких є продукти харчування, обґрунтування пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення позитивного забезпечення регулювання цих відносин охорони і захисту прав їх споживачів.

Досягнення мети передбачає виконання таких дослідницьких завдань:

- визначити стан розробки вітчизняної та зарубіжної наукової доктрини стосовно правового режиму продуктів харчування та виявлення детермінантів потреби в цьому;
- уточнити прояви проблематики цивільно-правового механізму врегулювання цивільних правовідносин щодо продуктів харчування;
- з'ясувати гносеологію становлення цивільних правовідносин щодо об'ктів цивільних прав;
- встановити світові та національні тенденції розвитку законодавства про продукти харчування та можливості їх уніфікації на адаптаційній основі як

об'єктів цивільних правовідносин; та визначити можливі шляхи його вдосконалення;

- класифікувати цивільні правовідносини стосовно продуктів харчування;

- виявити специфіку договірних відносин об'єктом яких є продукти харчування;

- з'ясувати умови та підстави відповідальності за шкоду, заподіяну реалізацією на ринку та вживанням продуктів харчування;

- розробити рекомендації щодо удосконалення цивільного законодавства в частині врегулювання правовідносин щодо продуктів харчування.

Об'єктом дослідження є цивільні правовідносини щодо продуктів харчування.

Предметом дослідження є правовий режим продуктів харчування як об'єктів цивільних прав в актах чинного законодавства, практика його дотримання та застосування, наукова доктрина.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети при дослідницьких завдань використовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, метод системного аналізу застосовувався в ході аналізу дефініцій, нормативно-правової бази та судової практики (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 3.2). При дослідженні історичних аспектів становлення цивільних правовідносин щодо продуктів харчування використано історичний метод (підрозділ 1.2.). Методологічною основою дисертації став діалектичний метод пізнання суспільних відносин, явищ та процесів, що полягає у виявленні особливостей формування субінститутів об'єкта цивільних прав (підрозділ 1.1.). Завдяки застосуванню порівняльно-правового методу вдалося виявити особливості врегулювання цивільних правовідносин щодо продуктів харчування інших державах, а також з'ясувати їх відмінність з-поміж інших об'єктів цивільних прав (підрозділи 1.3, 2.1, 3.1, 3.2). Формально-юридичний метод застосовувався при аналізі чинного законодавства та при розробці рекомендацій щодо вдосконалення законодавства України у сфері регулювання правового режиму продуктів харчування (підрозділи 1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). При моделюванні висновків використовувався ретроспективний метод. Висновки дослідження ґрунтуються на аналізі норм чинного законодавства і практики його застосування, судової практики, досягнень цивільно-правової науки. Із метою детального висвітлення проблематики дослідження під час написання роботи використовувались опубліковані статистичні дані та дані отримані завдяки направленню звернень до компетентних органів державної влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що виконана дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням цивільних правовідносин стосовно продуктів харчування як об'єктів цивільних правовідносин. До положень, які становлять наукову новизну належать:

Вперше:

1) обґрунтовано *позитивістську теорію* об'єктів цивільних прав як: 1) проведений в актах чинного законодавства плюралізм прояву продуктів харчування (об'єкта цивільних прав) на основі речового підходу; 2) об'єктивні вимоги до цих об'єктів та їх деталізацію стандартами, технічними умовами чи вимогами, що зазвичай ставляться до них; 3) беззаперечне для юристів правило «*Dura lex, sed lex*»; 4) забезпечення єдності праворозуміння, правозастосування та судової практики;

2) встановлено, що позитивістське визначення об'єкта у спеціальних актах законодавства підпорядковане їх спеціальному призначенню (меті регулювання) та акцентуванні уваги на безпечності, правовому режимі, умовах, підставах встановлення, здійснення та припинення суб'єктивних прав (просте чи кваліфіковане). У зв'язку з наведеними продуктами харчування в позитивному праві є полісемічною категорією: як складова прав людини, зокрема на гідне життя; елементом змісту правоздатності; об'єктом суб'єктивних цивільних прав; предметом правочинів та, насамперед, договорів; елементом юридичного обов'язку з надання забезпечення дітям, опікуваним, тощо, а його невиконання – підставою застосування примусу до порушників;

3) обґрунтовано доцільність формалізації чинним законодавством інституту речових прав на об'єкти домашнього чи подібного їм призначення, за яким невластники, вправі використовувати їх самостійно, якщо інше не встановлене власником. Відповідно ст. 325 ЦК України запропоновано доповнити ч. 4 в редакції «Право використання предметів домашнього вжитку відповідно до їх призначення та правового режиму належить членам сім'ї та іншим особа, які на правовій основі перебувають в житлі, якщо власником не встановлене інше»;

4) доведено, що законодавець випустив з уваги доцільність цивільно-правового визначення продуктів харчування в ЦК України та проігнорував ті об'єкти, які забезпечують насущні потреби людини, зокрема право на життя та здоров'я, а також не забезпечив термінологічну відповідність положень спеціальних актів лексиці ЦК України, як основного акту цивільного законодавства;

5) виділено групи правовідносин стосовно продуктів харчування, що виникають: 1) на етапі розробки нових продуктів харчування як нових сортів рослин порід тварин, технологій приготування блюд та їх оформлення; 2) при приготуванні продуктів харчування; 3) при споживанні продуктів харчування; 4) при торгівлі, зокрема оптовій та роздрібній; 5) при порушенні прав на їх безпечність і якість; 6) при утилізації продуктів харчування як сміття;

6) сформовано авторське (доктринальне) визначення харчового продукту як різновиду речі, що перебуває у природному стані та підготовлені до вживання, а також приготовлені за рецептурами, що не створюють загрози для життя та здоров'я людини, відповідає нормативно-визначеним чи загальним

вимогам при виробництві, обороті та споживанні за призначенням, в тому числі з вимог санітарних заходів;

7) встановлено що продукти харчування: 1) проявляють властивості як об'єкти цивільних прав взагалі, що передбачені в ст. 177 ЦК України ; 2) як речі та їх різновиди чи відносно самостійні об'єкти цивільних прав;

Набуло подальшого розвитку:

8) ідея про об'єктологію (науку про об'єкти) в частині уточнення стримуючого її фактору – імперативні вимоги чинного законодавства;

9) наукове положення, про те що законодавець припустився системної помилки у ЦК України щодо речей як об'єктів цивільних прав: відтворив по суті їх класифікацію, яка ще була відома у римському приватному праві; не визначився із об'єктами, які забезпечують насущні потреби людини, зокрема право на життя та здоров'я, стовно продуктів харчування – як пріоритетного напряму забезпечення ними потреб людини, та відповідного приватноправового регулювання на основі вимоги безпечності;

10) позиція законодавця, що продукти харчування як об'єкти цивільного права можуть бути визначені: імперативно (стандартами, технічними умовами в тому числі тимчасовими чи вимогам, що звичайно ставляться), окремими суб'єктами господарювання (фірмові страви) чи загальними вимогами в частині уточнення цих критеріїв;

11) позитивістські положення про відповідальність в цивільному праві в частині доцільності виділення в ст. 14 ЦК України цивільно-правових санкцій;

Удосконалено:

12) Статтю 178 ЦК України в частині поділу речей як об'єктів цивільних прав на: а) визначені актами цивільного та іншого законодавства; б) допустимі як об'єкти цивільних прав; в) не рекомендовані як об'єкти цивільних прав; г) введені в обіг і спожиті на власний розсуд окремим учасниками цивільних правовідносин; д) вказівкою на підтверджену товароздатність таких об'єктів;

13) наукові положення щодо набуття прав на продукти харчування в частині виділення загальнодозвільного режиму набуття прав на них та ліцензованого перевірконого, інформаційно гарантованого порядку для їх оборотоздатності на основі дотримання їх відповідності та її підтвердження у встановленому порядку;

14) положення, що позитивне визначення порядку виготовлення, пакування, маркування, зберігання, підготовки до продажу тощо продуктів харчування є забезпечувальними імперативами, що втримують об'єкт прав та обов'язків в рамках вимог безпечності;

15) розуміння правової відповідальності (І. С. Канзафарова, Р. Б. Шишка) лише як застосування судом санкції норми права до винного порушника, в частині розмежування таких категорій як:

1) «виконання зобов'язання», що виникає з порушення приватних прав, на продукти харчування як акцесорного чи деліктного: а) за фактом порушення самим порушником (відмова від стягнення плати, безоплатне передання відступного, надання пільг тощо); б) зверненням потерпілого до порушника;

2) «стягнення», що покладається уповноваженими на це органами держави та громадськими організаціями, яким делеговано такі повноваження, як приписи замінити товар, сплатити різницю, повернути сплачене та компенсувати витрати на вчинення правочину;

3) «відповідальність» – примусове застосування санкції норми цивільного права, що присуджена судом та виконана виконавчими органами держави у порядку та спосіб, що передбачені чинним законодавством.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки та рекомендації можуть бути використані:

– у науково-дослідницькій діяльності – для подальших досліджень проблем правового режиму продуктів харчування як об'єктів цивільних правовідносин;

– у правотворчій діяльності – для вдосконалення законодавства України що регулює цивільні правовідносин щодо продуктів харчування;

– у правозастосовній діяльності – під час узагальнень судової практики, використання положень та рекомендацій при розгляді відповідних спорів в суді, підготовки наукових висновків з спірних справ;

– у навчальному процесі – при підготовці відповідних розділів підручників і навчальних посібників, викладанні курсів Загальної та Особливої частини цивільного права на юридичних факультетах вищих закладів освіти України.

Апробація результатів дисертації. Основні положення роботи викладені у доповідях на науково-практичних конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні та Європі» – V Міжнародна науково-практична конференція (10–11 грудня 2015 р.) м. Львів, читання 26.02 пам'яті В. М. Корецького; III міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики і актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні та Європі» (25–26 жовтня 2016 р. м. Київ); міжнародній науково-практичній конференції «Публічне та приватне право у формуванні компетентності юриста та фахівця в галузі інтелектуальної власності» (Київ, 15 грудня 2017 року), всеукраїнських науково-практичних конференціях «Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного та АТ права» (Львів, 27–28 жовтня 2017 р.), «Договір як універсальна форма правового регулювання» (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.), «Безпека як правовий концепт» (20 квітня 2018 р. м. Київ)

Публікації. Основні положення й висновки, сформульовані в дисертації, опубліковані автором у п'яти статтях у наукових виданнях, з яких чотири входять до переліку фахових видань України, одна – до фахових видань іншої

держави (Молдови), та тезах восьми доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою, проявами проблематики, завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, що охоплюють 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку із проектом закону та пояснювальною запискою до нього. Повний обсяг дисертації склав 224 сторінки. Список використаних джерел налічує 304 найменування на 24 сторінках, а Додаток на 4 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, вказано на його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено його мету, основні дослідницькі завдання, об'єкт і предмет, охарактеризовано використані методи наукового пізнання, сформовано наукову новизну, вказано на апробацію отриманих результатів, публікації та структуру .

Розділ 1. «Продукти харчування в системі об'єктів цивільних прав» складається з трьох підрозділів, які присвячені встановленню доктринальних та позитивістських витоків проблематики, з'ясуванню теоретичної платформи та моделюванню на цій основі власних висновків.

У підрозділі *1.1 «Стан дослідження та прояви проблематики продуктів харчування як об'єктів цивільних прав»* встановлено прояви проблематики: вплив продуктів харчування на здоров'я людини; нагальну потребу забезпечення здоров'я людини через безпечність та відповідність харчових продуктів вимогам якості, карантину та захисту рослин; мінімізувати порушення прав людини на ринку харчових продуктів та їх наслідки; потребу встановлення цивілізованого ринку, що відповідає вимогам законодавства країн ЄС; охорону прав та інтересів споживачів продуктів харчування. Успішне їх вирішення залежить від створення умов для виготовлення якісних і безпечних продуктів харчування, неухильного дотримання вимог безпечності останніх та належного наукового забезпечення їх виробництва, реалізації та споживання.

Автор підтримує доктринальний підхід Р. А. Майданика, С. О. Сліпченко, С. І. Шимон, Р. Б. Шишки та інших знаних науковців щодо розуміння об'єкта цивільних прав, розвиває позитивістський підхід законодавця щодо забезпечення безпеки та якості продуктів харчування як імперативу. Констатовано, що досі у науці цивільного права не приділялася значна увага з'ясуванню правового режиму продуктів харчування як практично значущого у приватноправовому аспекті. Наголошено, що продукти харчування є речами і на них поширюється правовий режим речі. Цей факт проігноровано в ЦК України та віддано до сфери спеціального законодавства.

Продукти харчування є складовою забезпечення прав на життя, здоров'я і гідний для людини рівень життя. Акцентовано, що споживачі та виробники продуктів харчування мають «полярні» інтереси: виробники намагаються

здешевити витрати на виробництво продуктів харчування та їх реалізацію, а споживачі – отримати якісний та безпечний товар.

Заперечене легальне визначення алкогольної продукції як «особливого виду харчових продуктів» з причин наявності спеціальних правил про забезпечення легальності їх виробництва та якості, а також особливого порядку допуску до обороту. Зроблено висновок про поліаспектність проявів продуктів харчування як об'єктів цивільних прав: складова прав людини, зокрема на гідний рівень життя; об'єкт цивільних прав та товар; суб'єктивне цивільне право; предмет цивільно-правових договорів; складова обов'язків батьків перед дітьми.

У підрозділі 1.2 «Продукти харчування як об'єкти цивільних прав» на основі теоретичних моделей об'єктів цивільних прав розглянуто характеристики продуктів харчування та їх правові ознаки як конститутивних у забезпеченні основних прав людини через призму механізму правового регулювання як єдиної системи правових засобів, способів і форм, переводу нормативності права в упорядковані правовідносини, чим задовольняються права та охоронювані законом інтереси суб'єктів права.

В науці цивільного права стосовно об'єкта права проведено три основних теорії: *речево-правова, дії, множинності об'єкта*. У римському праві основним його об'єктом визнавалися речі. Втім, разом із речами об'єктом визнавалися також права на речі та деякі особисті немайнові блага й інтереси особи. Звернуто увагу, що в законодавстві ЄС є припис про обов'язок особи вводити в торговий оборот тільки безпечні продукти, які за нормальних або передбачуваних умов використання, тривалості обслуговування та встановлення не містять жодного ризику чи можуть спричинити тільки мінімальні ризики, є сумісними з високим рівнем захисту безпеки та здоров'я людей. З огляду на це рекомендовано відмовитися від категорії «небезпечний продукт харчування» у спеціальному законі. Запропоноване авторське визначення продуктів харчування: харчовий продукт – плід, що перебуває у природному стані, чи підготовлені до вживання продукти, які не створюють загрози для життя та здоров'я людини, відповідають нормативно визначеним чи загальним вимогам щодо їх виробництва, обороту та споживання за призначенням, в тому числі вимог санітарних заходів.

У підрозділі 1.3. «Визначення продуктів харчування як об'єктів цивільних прав» з огляду на концепт безпеки споживання заперечені такі категорії як «небезпечний харчовий продукт» та «непридатний харчовий продукт» як такі, що здатні ввести споживача в оману.

Виокремлено ознаки речей як категорії більш загального рівня: корисність (здатність задовольняти потреби); усвідомленість (освоєння) людиною цих (корисних) якостей; доступність до володіння. Ці ознаки екстрапольовані до продуктів харчування.

Розділ 2. «Цивільні правовідносини стосовно продуктів харчування» складається з чотирьох підрозділів, які послідовно розкривають оборотоздатність продуктів харчування та її ознаки, право на продукти харчування в системі прав людини, визначено їх правовий режим, встановлено їх прояви як об'єктів права інтелектуальної власності.

У підрозділі 2.1 «Оборотоздатність продуктів харчування як об'єктів цивільних прав» автор розкриває їх потенційну здатність до динаміки та переходу від одних суб'єктів до інших (оборотоздатність) на підставі цивільно-правових договорів, чи в порядку правонаступництва, спадкування або іншим легальним чином. Для продуктів харчування така здатність залежить від їх безпечності, корисності, зокрема здатність задовольняти потреби людей у харчуванні (споживчої вартості, цінності), доступності, визначеності, об'єктивованості, здатність бути оціненими у грошах та переходити від одних до інших.

У підрозділі 2.2 «Право на продукти харчування в системі прав людини» автор на основі концептуальних положень про основні права людини послідовно розкриває їх прояви стосовно продуктів харчування. Вони забезпечують право людини на життя, здоров'я, а їх специфіка проявляється у правовідносинах щодо них. З врахуванням загального підходу до поняття «правовідношення» та його характерних ознак розроблено авторське визначення цивільних правовідносин щодо продуктів харчування як врегульованих нормами цивільного права майнових (речових) відносин, що передбачають володіння, використання та розпорядження продуктами харчування для задоволення споживчих потреб людини за відповідності їх вимогам чинного законодавства, а за їх відсутності вимогам, – що звичайно ставляться.

Такі відносини забезпечені комплексним правовим регулюванням і правовий вплив здійснюється актами цивільного, екологічного, аграрного, адміністративного права тощо. Нормами цивільного права визначені речові права на продукти харчування, та їх оборот через такі правові конструкції як купівля-продаж, міна, поставка, контракція, дарування тощо. Вказано на правові наслідки у разі порушення вимог закону, зокрема правил торгівлі продуктами харчування, прав споживачів, невідповідності правил щодо безпечності та якості харчових продуктів тощо. Запропоновано доповнити ЦК України статтею 281-1. «Право на достатній рівень харчування».

У розкритті змісту прав на продукти харчування варто враховувати: 1) конструкцію речових прав взагалі; 2) правила здійснення прав на них; 3) загальні правила людського спілкування; 4) здійснення права на утримання; 5) забезпечення права на окреме харчування згідно віку, стану здоров'я, приписів лікарів, звичаєвих правил; 6) правовий режим окремих продуктів харчування як об'єктів цивільних правовідносин; 7) заборони та обмеження в суб'єктивних правах на окремі продукти харчування. Стверджується, що змістом права на продукти харчування є правомочності людини самотійно, незалежно від волевиявлення інших осіб, володіти, користуватися та розпоряджатися ними, відповідно до закону, вимог що зазвичай ставляться.

У підрозділі 2.3 «Правовий режим продуктів харчування за законодавством України» розглянуто правовий режим продуктів харчування у контексті забезпечення людини гідним рівнем життя. Попри дискусійність категорії «цивільно-правовий режим» визначено, що завдяки йому забезпечується регулювання цивільно-правових відносин та досягнення мети такого регулювання. Особливість такого режиму полягає в його регулятивній здатності впливати на поведінку учасників правовідносин. Правовим регулюванням цих відносин автор вважає систему правових норм, якими встановлюється та регулюється правовий режим продуктів харчування. Тож цивільно-правовим режимом продуктів харчування є їх цивільно-правове визначення та регулювання, що зорієнтоване на упорядкування суспільних відносин (станів), і складається із системи юридичних способів, засобів і форм, в їх загальному та інституційному спрямуванні.

У підрозділі 2.4 «Продукти харчування як об'єкти прав інтелектуальної власності» констатовано потребу застосування у виробництві та при пропонуванні продуктів харчування сучасних досягнень. Відповідно, продукти харчування, особливо авторські страви, і способи їх приготування та зберігання є охороноспроможними: як нові, здатні приносити прибуток чи, принаймні, охоронятися як секрети виробництва (комерційна інформація чи ноу-хау). Тож охоронні документи на них надають їх власникам право використовувати їх промислово, або надавати іншим суб'єктам право на використання запатентованої технології чи складу продукту (рецепт). Вказується на загрози: змішування подібних об'єктів інтелектуальної власності; зловживання охороноздатністю окремих заявлених об'єктів, зокрема щодо промислових зразків і становлення штучних перешкод для здійснення права на харчування. Запропоновано окремі бачення щодо удосконалення чинного законодавства про охорону прав на продукти харчування як об'єктів права інтелектуальної власності.

Розділ 3. «Виникнення прав на продукти харчування та наслідки їх порушення» складається з трьох підрозділів в яких визначені підстави набуття, здійснення та припинення прав на продукти харчування, охарактеризовані основні їх порушення та розкрито застосування цивільно-правової відповідальності як заснованого на рішенні суду примусу до порушників.

У підрозділі 3.1. «Підстави виникнення прав на продукти харчування» на підставі загальних положень теорії цивільного права розкриті підстави виникнення зміни та припинення цивільних прав та обов'язків на продукти харчування. Автор солідаризується з напрацюваннями А. В. Коструби та М. Д. Поенюк в уточненні підстави, що забезпечують природну потребу людини в продуктах харчування, набуття власності чи інших прав на них, які поділяються на первісні і похідні. Щодо останніх розкрито порядок їх введення в цивільний оборот.

У підрозділі 3.2. «Характеристика порушень прав на продукти харчування» автор виходить з того, що порушення суб'єктивних прав спричиняє негативні правові наслідки для порушників. Охарактеризовано окремі порушення та виділено їх ознаки як підстави для реагування та притягнення до відповідальності. Виділені типові порушення прав на безпечні продукти харчування через їх склад. Серед них виділено фальсифікацію, введення в оборот неякісних, прострочених, неналежно маркованих і небезпечних продуктів, вказані їх кваліфікаційні ознаки. Окрема увага приділена наданню споживачам недостовірної інформації про продукти харчування, як правопорушення. Запропоновано заходи посилення гарантій безпечності продуктів харчування.

У підрозділі 3.3. «Відповідальність за введення в оборот неналежних продуктів харчування» на основі розмежування акцесорних зобов'язань при порушенні договірних зобов'язань чи деліктних зобов'язань із застосовним судом примусом до порушника (цивільно-правова відповідальність) автор послідовно аналізує практику притягнення порушників прав на безпеку продуктів харчування як парасолькової вимоги до такої відповідальності.

Звернуто увагу на поширену практику скупки прострочених, фальсифікованих, неякісних продуктів з метою їх подальшого перепродажу як навмисних дій та потребу застосування підвищеної відповідальності до таких порушників. Вказано на недоречність юридичної лексики спеціального законодавства, зокрема застосування у п. 9 ст. 20 спеціального закону терміну «компенсувати» відповідно до закону шкоду, заподіяну споживанням харчового продукту, якщо у суді буде доведено причинно-наслідковий зв'язок між цією шкодою і діяльністю та/або бездіяльністю оператора ринку, крім випадків, установлених законом. Цей термін застосовувався до моральної шкоди, але законодавець від того відмовився.

Відстоюється принцип індивідуалізації цивільно-правової відповідальності, в тому числі через інститут регресної відповідальності. Якщо у введені в оборот небезпечних продуктів харчування буде встановлено вину робітника, то на нього в регресному порядку може бути звернене стягнення в повному обсязі.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснене теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової задачі, що виявилось у дослідженні проблематики продуктів харчування як об'єктів цивільних правовідносин, запропоновані їх адаптаційно спрямовані рішення, удосконалено до потреб практичного застосування та посилення безпечності продуктів харчування законодавства, сформульовані висновки, основні з яких полягають у тому що:

1. Встановлено, що сучасний розвиток майнових прав людини відбувається на концепті природного права, оскільки життя та здоров'я людини, здійснення інших прав (прямо чи опосередковано) залежить від

продуктів харчування як звичного та необхідного об'єкта цивільних прав. Піддано критиці ігнорування ЦК України як основним актом цивільного законодавства продуктів харчування, як об'єктів, що потребують пильної уваги, з огляду на безпеку людини.

2. На основі аналізу положень спеціального законодавства, що регулює відносини стосовно продуктів харчування виявлено, що воно не відповідає духу та спрямованості ЦК України: термінологічно; охоплює значний масив норм технічного та технологічного спрямування, та потребує приведення їх до відповідності, як це передбачено ст. 4 ЦК України. Відповідно не розвивається доктрина щодо продуктів харчування як об'єктів цивільних прав.

3. Звернуто увагу на недоліки нормотворчості та якості експертиз проектів законодавства, які не відповідають фаховості та єдності, приватноправовій культурі. Зокрема у Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» неприпустимо застосовувати словосполучення «продукти харчування» щодо тих продуктів, які не відповідають вимогам їх якості та безпечності.

4. На основі декодифікаційного підходу побудови ЦК України запропоновано внести зміни до ЦК України, доповнивши його положенням, що відображають продукти харчування як різновид речей та вимоги до них під концептом безпечності. Доведено, що це надає можливість уточнити цивільно-правовий механізм врегулювання цивільних правовідносин щодо продуктів харчування як об'єктів цивільних прав на цивілістичній основі.

5. Визначено, що під цивільними правовідносинами щодо продуктів харчування є встановлені, врегульовані та охоронювані нормами цивільного права майнові відносини, які спрямовані на задоволення потреб людини інтересів учасників цивільних відносин, що виникають стосовно продуктів харчування та зумовлюють виникнення щодо них суб'єктивних цивільних прав та обов'язків.

6. Наголошується, що відносини щодо продуктів харчування є відносинами статички (право власності та речові права) і динаміки (при обороті продуктів харчування, укладанні договорів (купівлі продажу, міни, кейтерингу тощо). Ключовими є абсолютні правовідносини, елементом яких є право на безпечне володіння ними та припинення такого володіння шляхом їх споживання.

7. Обґрунтовано доцільність обмеження прав на введення продуктів харчування власності для тих суб'єктів господарювання які систематично вводять в оборот фальсифіковані та недоброякісні продукти харчування. Це стосується тих торгівців ними, які навмисне скуповують прострочені, фальсифіковані, неякісні продукти з метою їх подальшого перепродажу.

8. З'ясовано, що сучасне регулювання відносин стосовно продуктів харчування підпорядкованим потребам забезпечення єдиного економічного порядку як частини продовольчого ринку та підпорядковане адаптаційному

напряму розвитку національного законодавства, де на його, зокрема цінову політику впливає незбалансованість платіжної спроможності населення та завищені ціни виробників і реалізаторів харчової продукції, посередництво.

9. Встановлено, що цивільні правовідносини щодо продуктів харчування є майновими, абсолютними чи відносними.

10. Договірні відносини щодо продуктів харчування окрім приватного регулювання підпорядковані публічним вимогам, обслуговують оптовий або роздрібний їх ринки, чи обмін ними між споживачами. Особливими є договір пожертви продуктів харчування.

11. Доведено, що відповідальність за шкоду, яка заподіяна реалізацією неналежних продуктів харчування підпорядкована загальним положенням про правопорушення та їх наслідки, де слід розрізняти відповідальність за професійну діяльність та цих ринках та відповідальність за випадкове завдання такої шкоди.

12. Розроблено рекомендації щодо удосконалення цивільного законодавства в частині врегулювання правовідносин щодо продуктів харчування в Цивільному кодексі України та доповнити його ст.14 частиною 5 в редакції: «Невиконання цивільного обов'язку є підставою вимагати потерпілим та іншими органами покладення на порушника санкцій щодо самого порушника та належних йому майнових та інших прав»; статтю 178 частиною 2 редакції «Речі як об'єкти цивільних прав: а) визначаються актами цивільного та іншого законодавства; б) допустимі як об'єкти цивільних прав; в) не рекомендовані як об'єкти цивільних прав; г) введені в обіг і спожиті на власний розсуд окремим учасниками цивільних правовідносин»; частину 1 статті 185 доповнити словами «зокрема продукти харчування»; у Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» внести зміни редакційного спрямування щодо виключення тих продуктів харчування, що не відповідають вимозі безпечності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Кравців Я. В. Поняття та ознаки продуктів харчування як об'єктів цивільних прав [текст] // Вісник Запорізького національного університету : Юридичні науки. № 4 (II), 2015. С. 57–65.

2. Кравців Я. В. Продукти харчування, які створені на основі об'єктів права інтелектуальної власності [текст] // Часопис КУП НАН України: Український науково-теоретичний часопис. 2015/4. С. 228–231.

3. Кравців Я. В. Охорона продуктів харчування як об'єктів права інтелектуальної власності [текст] // Часопис Київського університету права. Український науково-теоретичний часопис. 2016/1. С. 230–233.

4. Кравців Я. В. Інформація про продукти харчування як об'єкти цивільних прав [текст] // Часопис Київського університету права: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. 2016/2. С. 218–221.

5. Кравців Я. В. Деякі важливі аспекти цивільно-правової відповідальності за введення в цивільний оборот неналежних продуктів харчування [текст] // Юридичний науковий електронний журнал № 4, 2018 р. офіційному сайті журналу – www.lsej.org.ua.

6. Кравців Я. В. Условия оборотоспособности пищевых продуктов как объектов гражданских прав [текст] // *Leges et iura*. Januarius/ 2016/ Pg. 53–57

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Кравців Я. В. Генно-модифіковані продукти // Сучасні виклики і актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні та Європі. Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (10–11 грудня 2015 р.) [редкол.: Ю. Л. Бошицький, Ф. Гарі, О. Шевченко та ін.] – Львів, «Галицька видавнича спілка», 2015. – С. 176–179.

8. Кравців Я. В. – Відповідальність за порушення прав споживачів продуктів харчування. // Проблема права очима студентів : Збірник наукових праць студентів КУП (випуск 1) / За заг. ред. проф. Р. Б. Шишки. – К.: Вид-во Ліра. 2017. – С. 27–30.

9. Кравців Я. В. Продукти харчування як об'єкти промислової власності // Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного та АТ права : матеріали другої всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 27–28 жовтня 2017 р.). – Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2017. – С. 163–166.

10. Кравців Я. В. Генно-модифіковані продукти харчування: проблеми та наслідки. // Публічне та приватне право у формуванні компетентності юриста та фахівця в галузі інтелектуальної власності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 15 грудня 2017 року). – К.: ФОП Кандиба Т. П. 2018. – С. 379–381.

11. Кравців Я. В. Договір роздрібною купівлі-продажу продуктів харчування // Договір як універсальна форма правового регулювання: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 16 березня 2018 р.) ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2018, С. 114–116.

12. Кравців Я. В. Безпека продуктів харчування та її правове забезпечення // Безпека як правовий концепт : виступи учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 20 квітня 2018 р.). Відповідальний за випуск професор Р.Б. Шишка. – К.: Вид-во Ліра. 2018. – С. 150–153.

АНОТАЦІЯ

Кравців Я. В. Продукти харчування як об'єкти цивільних прав. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Київський університет права НАН України, Київ 2018; Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2018.

У роботі вперше у вітчизняній цивілістичній науці на основі цілісного аналізу доктрини об'єктів цивільних прав та позитивного права проведена позитивістка концепція останніх як речей та благ, сформовані доктринальні положення та пропозиції із вдосконалення актів цивільного та спеціального законодавства.

У роботі розкрито: прояви проблематики та констатовано потребу посилення правового регулювання відносин щодо продуктів харчування; встановлено їх особливості як об'єктів цивільних прав та запропоновано їх передбачити в ЦК України; встановлено їх правовий режим; доведено, що право на продукти харчування є самостійним правом та складовою інших прав; визначено основні відносини щодо них та європейську і національну практику їх позитивного регулювання, в тому числі тих, які створені як об'єкти права інтелектуальної власності; встановлені основні підстави виникнення, здійснення та припинення прав на них; виявлені основні порушення прав та їх наслідки, зокрема цивільно-правову відповідальність; сформовані пропозиції до чинного законодавства.

На основі концепту безпеки людини сформовану загальну вимогу до об'єктів цивільних прав та зокрема продуктів харчування – їх безпечність як парасолькову кваліфікаційну вимогу що охоплює інші вимоги до них та визначено їх правовий режим.

Ключові слова: безпека, відповідальність, захист цивільних прав, права споживачів, правовий режим, продукти харчування, об'єкти цивільних прав.

АННОТАЦИЯ

Кравцев Я. В. Продукты питания как объекты гражданских прав. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Киевский университет права НАН Украины, Киев 2018; Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, 2018.

В работе впервые в отечественной науке гражданского права на основе целостного анализа доктрин объектов гражданских прав и позитивного права проведена позитивистская концепция продуктов питания как вещей и благ,

сформированы доктринальные положения и предложения по усовершенствованию актов гражданского и специального законодательства.

В частности: обосновано *позитивистскую теорию* объектов гражданских прав как закрепленного актами действующего законодательства плюрализма такого объекта прав на основе вещного подхода и объективных требований к ним стандартами, техническими условиями или обычным требованиям, Такой подход обеспечивает единство правопонимания, правоприменения и судебной практики. Доказано, что в позитивном праве право на продукты питания полиаспектное: составная прав человека и, в частности, на достойную жизнь; элемент содержания правоспособности; объект субъективных гражданских прав; предмет права собственности, сделок, преимущественно договоров; элемент юридической обязанности предоставления обеспечения детям, подопечным, а их нарушение – как основание применения принуждения к нарушителям.

Обосновано целесообразность выделения в ГК вещных прав на объекты домашнего или подобного ему назначения – права титульных не собственников на использование их самостоятельно если иное не установлено законодательством. Обращено, что законодатель упустил из прямого регулирования ГК продукты питания, как элемент обеспечения насущных потребностей человека, прежде всего прав на жизнь, здоровье. Он не обеспечил терминологического соответствия положений специальных актов лексике ГК Украины. Выделено группы правоотношений относительно продуктов питания, в частности которые возникают: 1) на этапе разработки новых продуктов питания; 2) при приготовлении таких продуктов; 3) при их потреблении; 4) при торговле (оптовой и розничной); 5) при нарушении прав на безопасность и качество; 6) при их утилизации. Сформировано авторское (доктринальное) определение продукты питания. Установлено, что продукты питания проявляются как объекты гражданских прав вообще и как вещи – относительно самостоятельные объекты гражданских прав.

Усовершенствовано: идею про объектологию (науку об объектах прав) за счет усиления императивов действующего законодательства к объектам гражданских прав. Указано на ошибки законодателя относительно вещей как объектов гражданских прав: не продвинулся дальше в их классификации, не охватил те из них, которые обеспечивают наиболее важные потребности человека; упустил концепт их безопасности; не усилил императивы относительно отдельных объектов гражданских прав. Обосновано необходимость выделения в ст. 14 ГК Украины гражданско-правовых санкций, а также классификации вещей на: а) определенные актами гражданского законодательства; б) допустимые им как объекты гражданских прав; в) не рекомендованные как таковые; г) введенные в оборот и употребленные по собственному усмотрению; д) запрещенные как товары. Указано: на общедозволительный режим приобретения прав на продукты питания; на

понимании гражданско-правовой ответственности как присуждения судом санкции нормы права к виновному нарушителю и разграничения категорий: «выполнения акцессорного или деликтного обязательства», «внесудебное взыскание» и «гражданско-правовая ответственность».

В работе указаны: проявления проблематики продуктов питания; установлены их особенности как объектов гражданских прав; уточнен их правовой режим; доказано, что право на продукты питания имеют дуалистическую природу как самостоятельное право и составная иных прав; установлены основные правоотношений относительно их, европейская и национальная практика их позитивного регулирования, в том числе как объектов интеллектуальной собственности; установлены основания возникновения, осуществления и прекращения прав на них; охарактеризованы основные нарушения прав и их последствия, в частности гражданско-правовую ответственность; разработаны предложения к действующему законодательству.

На основе концепта безопасности человека в современном мире разработано общее «зонтиковое» требование к объекту гражданских прав – их безопасность.

Ключевые слова: безопасность, ответственность, защита гражданских прав, права потребителей, правовой режим, продукты питания, объекты гражданских прав.

SUMMARY

Kravtsiv Y. V. Foodstuffs as objects of civil rights. – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

A dissertation for obtaining a scientific degree of the candidate of Juridical Science (Doctor of Philosophy) in speciality 12.00.03 «Civil law and civil process; Family law; International Private Law» – Kyiv University of Law, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2018.

The dissertation deals with problematic issues of the legal regime and regulation of civil law relations concerning foodstuffs in Ukraine. One of the main problems associated with this is to provide the effectiveness of the valid legislation, which in general accords with European approaches and standards, and their separation from other rights to life, health, decent living standards, etc., carried out in the conceptual requirement of food safety as a legal concept.

The transition to private principles of provision of food in Ukraine and the attenuation of state responsibility and control over their quality led to the mass production and realization of such poor-quality products, and as a consequence food poisoning and death.

Since Ukraine is an agrarian country, it reduces its potential in export and changes the structure of exports in favor of grain and similar but not ready for consumption products. Therefore, there is a need to improve food legislation and the previous scientifically balanced justification of the strategic direction and modern

legal doctrine of privacy to the development of appropriate suggestions and legislations. The effectiveness of implementation of the legal regime of foodstuffs depends on the grade of excellence of the legislative base.

The scientific novelty of the obtained results consist in researching the evolution of Ukrainian legislation in order to identify gaps and overcome modern problems of the food market in terms of changing the concept of contemporary commodity production and consumption.

Furthermore, a comprehensive research of the norms of the national legislation was carried out which are adjusting the relations of foodstuffs, their accordance with the requirement of safety for both human and the environment.

This is confirmed by the following conclusions, recommendations and suggestions, in particular:

For the first time:

- *the positivist theory* of objects of civil rights was substantiated as: 1) pluralism of manifestation carried out in acts of the valid legislation or such an object of civil rights on the basis of an objective approach; 2) objective requirements for these objects and their detail with the standards and specifications or requirements that are usually referred to them; 3) bases on the undeniable for lawyers rule «Durablex, sedlex»; 4) provides the unity of understanding of law, law enforcement and judicial practice;

- it has been established that the positivist definition of an object in special legislative acts is subordinated to their special purpose (the purpose of regulation) and the emphasis on the safety of their legal regime by the conditions, grounds of the establishment, implementation and termination of subjective rights (simple or qualified). In connection with the given below, foodstuffs in the positive right are a polysemic category: as a component of human rights, in particular for a decent life, an element of the content of legal capacity; object of subjective civil rights; the subject of agreement and above all contracts; an element of the legal obligation to provide children, guarded, etc., and its non-fulfillment is a basis for the usage of coercion to offenders; a constituent in determining the size of alimony; as commodity; the subject of donation and sponsorship;

- the expediency of formalization was showed by the valid legislation of the institute of objective rights to objects of domestic or similar purpose by which the non- owners who reside at the owners have the right to use them independently, if the other is not established by the owner. Accordingly Art. 325 of the Civil Code should be supplemented in Part 4 in editing "The right to use household items in accordance with their purpose and legal regime belongs to members of the family and other persons who are legally live in the dwelling, if the other is not established by the owner";

- it is proved that the legislator released foodstuffs adjustment from the direct civil law definition in the Civil Code of Ukraine as a neglect of those objects that provide the basic needs of the person, in particular the right to life and health, and

also did not provide the terminological accordance of the positions of special acts of vocabulary of the Civil Code of Ukraine, as the main act of civil law;

- groups of legal relations concerning foodstuffs are established, in particular, which are emerging: 1) at the stage of development of new foodstuffs as new types of plants of animal breeds, cooking techniques and their design; 2) when cooking food; 3) when consuming food; 4) in trade, in particular wholesale and retail sales; 5) in violation of the rights to safety and quality; 6) when disposing of foodstuffs as rubbish.

- the author's (doctrinal) definition of a food product was formed as a kind of thing that is in the natural state and prepared for use, as well as prepared according to recipes that does not causes threat to human life and health, accords with the normatively defined or general requirements during production, turnovers and consumption by purpose, including the requirements of sanitary measures;

- it was established that foodstuffs: 1) show properties as objects of civil rights in general, which are anticipated in Art. 177 of the Civil Code of Ukraine; 2) as things and their varieties or relatively independent objects of civil rights;

Has further developed:

- the idea of objectology (the science of objects) in part of specification of its restrictive factor – the imperative requirements of the valid legislation;

- the scientific position that the legislator has made a systemic mistake in the Civil Code regarding things as objects of civil rights: has reproduced, in essence, their classification, which was already known in Roman private law; hasn't determined objects that provide essential human needs, in particular the right to life and health, which concerns foodstuffs as a priority direction of providing a human by them and private-legal regulation based on the requirement of safety;

- the position of the legislator that foodstuffs as objects of civil law could be determined in an imperative way (by standards, conditions including temporary or usual requirements), by separate economic entities (branded dishes), or by general requirements set forth in the part of the refinement of these criteria;

- positivist provisions on responsibility in civil law in terms of the appropriateness of the allocation in Art. 14 Civil Code of Ukraine civil sanctions;

Has been improved:

- Article 178 of the Civil Code regarding the division of things as objects of civil rights on: a) determined by acts of civil legislation and other; b) permissible as objects of civil rights; c) not recommended as objects of civil rights; d) put into circulation and consumed at its own discretion by individual participants in civil legal relations; e) an indication of the merchantability of such objects;

- scientific positions regarding the acquirement of rights to foodstuffs in the part of the allocation of a general permitted regime for acquiring rights to them and a licensed verified informational guaranteed order for their turnover, on the basis of compliance with them and its confirmation in the established manner;

- the position that a positive determination of the procedure for the production, packaging, labeling, storage, preparation for sale, etc. of foodstuffs are providing imperatives that contain the object of rights and obligations within the frames of safety requirements;

- the understanding of legal responsibility (I. S. Kanzapfarova, R. B. Shyshka) only as an application of the sanction the rule of law of by the court to the guilty violator, in terms of delimitation of such categories as:

- «implementation of an obligation» which arises out of violations of private rights, including foodstuffs: a) on the fact of the violation by the offender (refusal to charge, free transfer of the offset, provision of benefits, etc.); b) by the request of the victim;

- «punishment» charged by the state government authorities and public organizations, which are delegated such powers as orders (to replace the goods, pay the difference, pay back and compensate for the costs of the transaction;

- «responsibility» is an implementation of the sanction of the civil law norm awarded by thea court and executed by the executive authority of the state in the order and way anticipated by valid legislation.

The practical significance of the results of the research is that the formulated conclusions and suggestions can be used in:

- research activities – for further development of theoretical and practical problems of juridical providing of safety of foodstuffs;

- law-making activity – in preparation of changes and additions to the Civil Code of Ukraine in the part which concerns the legal regulation of relations with foodstuffs, in particular, it has been elaborated a draft Law of Ukraine "On making amendments to the Law of Ukraine" On food safety "was elaborated. Recommendations for the unit of the system for providing consumers' rights regarding the quality of foodstuffs were also developed;

- law enforcement activities – to improve the practice of applying the valid legislation on foodstuffs;

- in the educational process – when teaching courses «Civil Law of Ukraine» and special course «Objects of Civil Rights» and «», preparation of textbooks on these disciplines.

Keywords: safety, legal regime, foodstuff, consumers' rights, consumer, subjective rights, quality.

Підписано до друку 27.02.2019 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Зам. № А007-19. Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua